

avance guère. En revanche, C. B. Van Haeringen, *Franck-Van Wijk. Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal. Supplement*, 's-Gravenhage, Nijhoff, 1936, 166 a, signale que le sens de « balk of dikke stok » (« poutre ou gros bâton ») est celui qui apparaît dans les dialectes néerlandais du sud. En outre, J. De Vries, *Nederlands Etymologisch Woordenboek*, Leiden, Brill, 1965-1971, 719 a, note que *taarts* désignait à l'origine un « kort stuk hout » (« morceau de bois court »). Ces significations nous permettent de traduire *treskin* par « petite poutre », sans qu'il soit possible d'apporter d'autres précisions.

Het lidwoord in Kortrijkse 14de-eeuwse en moderne Familienamen (1)

door F. DEBRABANDERE

LINDEMANS (2), VAN GORP (3) en LEYS (4) hebben erop gewezen, dat de familienamen met lidwoord vooral in Vlaanderen en het oude hertogdom Brabant te lokalizeren zijn en dat het gebruik van het lidwoord naar het oosten en noorden toe afneemt.

De oorzaken die gewoonlijk voor het wegvallen van het lidwoord in het Noordnederlands, het Duits of het Engels (5) aangegeven worden, heeft LEYS *o.c.*, als volgt samengevat : 1. Het feit dat het lidwoord in een naam geen eigenlijke functie meer te vervullen heeft en dus kan wegvallen ; 2. Invloed van de Latijnse oorkondentaal, waar het lidwoord niet weergegeven kón worden ; 3. Invloed van het patronymische familienamentype (b.v. Gottfrid Eberhard), waar het lidwoord van huis uit ontbrak.

Met LEYS kunnen we de invloed van de Latijnse oorkondentaal inderdaad negeren. De artikellose namen in

(1) Voor het 14de-eeuwse namenmateriaal, zie F. DEBRABANDERE, *Studie van de persoonsnamen in de kasselrij Kortrijk, 1350-1400*, Handzame, 1970.

(2) J. LINDEMANS, *Het inleidend lidwoord bij familienamen*. *Med. Ver. Naamk.* XXIII (1947), 12-20.

(3) J. VAN GORP, *Kempische persoonsnamen. Het inleidend lidwoord bij Kempische familienamen*. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 11-23.

(4) O. LEYS, *Debruin, Dewit contra Debrune, Dewitte*. *Med. Ver. Naamk.* XXXVIII (1962), 20-29 (vooral 20-22).

(5) A. BACH, *Deutsche Namenkunde. Die deutschen Personenamen*, Heidelberg, 1952, I, 55-58, 61-63.

Latijnse teksten zijn papieren vormen, evenals de volledige vertalingen van bijnamen (b.v. *Brevis* voor *de Corte*) en beroepsnamen (b.v. *Thelonarius* voor *de Tollenare*), die het evenmin tot levende toenames brachten.

Wat meer aandacht verdient de eerst genoemde oorzaak : het feit dat het lidwoord in een naam geen functie meer vervult. LEYS noemt zelfs als „voornaamste reden... een negatieve : het uitblijven nl. van een factor die het functieloos geworden lidwoord in zijn behoud zou gesteund hebben”. Dit verklaart m.i. wel waarom het lidwoord *kon* wegvallen, maar nog niet waarom het weggewallen *is*.

Het weglaten van het lidwoord dient m.i. te worden gezien in het licht van vertrouwelijkheid en kernachtigheid in het naamgebruik, van familiere naamgeving en augmentatiefvorming. Het weglaten van het artikel is nl. een middel tot verkorting van de naam, wat precies een kenmerk is van augmentatieven (1). Zoals *Steeland* en *Mosscheroen* vertrouwelijker, kernachtiger en direkter klinken dan *Van Steeland* en *Van Mosscheroen*, zo hebben ook *Vos* en *Bakker* voor *De Vos* en *De Backer* een enigszins augmentatieve klank. Daarom beschouwen we *Vos* of *Bakker* liever als verkorte vormen, net zoals de patronymische verkortingen (*Daems*, *Nijs*, *Ghys*), waarvan eveneens het beklemtoonde element overgebleven is en die als afgesleten vormen familiärer klinken dan de volle vormen *Adaems*, *Denys*, *Ghiselbrecht*. Het is toch eigen aan de diminutieven en de andere familiere afleidingen van toenames, dat ze nooit een lidwoord hebben : *Calewaert*, *Kindekin*, *Boetelin*, *Scotelman*, *Bekaert*, *Veldekin*, *Ackerman*. Ook de moderne Zuidoostvlaamse augmentatieven van familienamen verliezen allemaal het lidwoord (2), b.v.

(1) O. LEYS, *Het augmentatief- en het diminutiefsysteem in een Westvlaams dialect*. Med. Ver. Naamk. XLIV (1968), 142-144.

(2) M. HOEBEKE, *Het systeem der augmentatieven bij mannelijke*

Botie (De Bo), *Berie* (De Beer), *Smettie* (De Smet), *Bruinie* (De Bruyne).

We willen er hier trouwens op wijzen, dat ons familienamensysteem eigenlijk archaisch en kunstmatig in dezelfde verstarde vorm overgeleverd wordt. Sedert onze familienamen ruim anderhalve eeuw geleden wettelijk vastgelegd werden, is verdere normale evolutie onmogelijk geworden. Als we onze omgangstaal beluisteren, dan valt het op dat daar de vertrouwelijke vormen van bij-, beroeps- en volksnamen ook vaak het lidwoord missen, zodat ons *levend* naamgevingssysteem eigenlijk ook al niet zo sterk aan dit lidwoord vasthoudt als de spelling van onze familienamen zou laten vermoeden.

De tendens om in de vertrouwelijke omgang het lidwoord te laten vallen blijkt trouwens in de oude bronnen uit de vorm van de z.g. tweede toenaam. Deze bijnaam — in de moderne zin van het woord dan —, die in de documenten voorafgegaan wordt door „dit”, „dictus”, „die men zeit”, „die men nomt” of „alias”, komt er meestal zonder lidwoord voor, zoals uit de volgende voorbeelden blijkt :

- 1396 Fransoys vander Woestine dit Appelcopere.
- 1398 Woutre van den Riede dit Baermaquer.
- 1398 Copin de Ruddere dit Brabandere.
- 1392 Jans Everbouds die men seit de Draye huus = and Coernehuus tusschen Jans Everbouts die men seit Drayere huus.
- 1398 Goesin Dierkin dit Haze.
- 1368 Jhan de Fraie dit Jaghere (1).
- 1396 Maertine vander Cruusbeque dit Caleman = 1395 Martin de Caleman.

persoonsnamen in een Zuidoostvlaams dialect. Naamkunde I (1969), 208-230 (vooral 215).

(1) Rijksarchief Kortrijk, Vierschaar 1367-80, f° 7.

- 1398 Hainric Bonneris dit Clerc.
 1369 Rugger Nijs dit Cnape (1).
 1398 betaelt Franchois van der Hofstede dit Cupere.
 1397 Wouter de Grave die men seit Mandemakere.
 1380 te Willems van Hemsrode die men nomt Hoem.
 1398 Pieter Croesin dit Pape.
 1398 Woutre van der Coutre dit Pinkere.
 1368 Jhan van den Brouke dit Poertere (2).
 1398 Andries van den Brouke dit Portere.
 1378 Ludovicus Wilde alias Riemakere.
 1398 Roeger van Leent dit Smet.
 1368 Jhans cateile vanden Driessché dit Tavernier (3).
 1398 Ghiselin Knockaert dit Vos.
 1398 Gillis van den Bussche dit Wale.

We laten hier ook de — evenwel minder talrijke — tweede toenames met lidwoord volgen :

- 1388 Pieter Tkint dit de Bonne.
 1377 Jhan de Elme dit de Hane (4).
 1394 van Michiel Jakeminen die men heet de Hanscoemakere.
 1367 Wouter van den Brouke dit de Caerpentier (5).
 1368 Nycasis vander Manbeke dit de Pape (6).
 1380 Pieter de Wilde dictus de Riemakere (7).
 1390 tusschen Seghers Wais die men seit de Ruddre.
 1366 Daneel Dapper die men seit de Weeldeghe.
 1368 Jan vander Steenbrugge dit de Wilde (8).

- (1) Ibid. f° 48 v°.
 (2) Ibid. f° 81.
 (3) Ibid. f° 76 v°.
 (4) Ibid. f° 35.
 (5) Ibid. f° 2.
 (6) Ibid. f° 47.
 (7) Ibid. f° 39 v°.
 (8) RAK, Register van de Draperie 1366-1561, voorl. nr. 1016bis, f° 70 v°.

Het overwicht van de artikelloze vormen wijst erop dat zij als de vertrouwelijke vormen uit de omgangstaal mogen gelden. Analogoos is het wegvallen van de voorzetselaanloop *van* (resp. *vander*, *vanden*) bij de tweede toenaam :

- 1377 Joes vander Mersch dit Bellighem (1).
 1388 Jan van Haelwijne dit Caloen.
 1368 † Jhan van Outerive dit Menilge (2).
 1398 Maenfenet van Overscelde, Gillis Despanaut dit Overscelde.
 1396 Marië de Gote alias Waleghem.
 1368 van Andries vander Cruse dit Biest wanof Willem vander Biest (3).

Tot dusver is al gebleken dat de artikelloze vormen in de expressieve sfeer liggen (4). Wat meer is, een belangrijke naamvorm of naamval wordt gewoonlijk volkomen over het hoofd gezien. M.a.w., de persoonsnamen worden meestal bestudeerd op hun geschreven vorm, zoals ze in officiële documenten voorkomen, d.w.z. in de derde persoon. Daarmee beantwoorden we echter alleen de vraag, hoe we *over* iemand spreken, maar niet hoe we *tegen* iemand spreken. Ik bedoel, dat we ook de vokatief of aanspreekvorm in ons onderzoek moeten betrekken. Nu is de aanspreekvorm juist typisch voor persoonsnamen en in de gebruiksfrequentie ervan heeft de vokatief heel zeker een zeer ruim aandeel. Aangezien in de vokatief het lidwoord haast nooit voorkomt — zoals uit onderstaande tabel zal blijken —, kan de invloed van de vokatief bepa-

- (1) RAK, Vierschaar 1367-80, f° 32.
 (2) Ibid. f° 81 v°.
 (3) Ibid. f° 47 v°.
 (4) Het tegenovergestelde dus van wat we bij voornamen — maar niet in West-Vlaanderen — soms aantreffen, b.v. de expressieve vorm *de Jan* voor *Jan*. Zie O. LEYS, *De eigenaam als linguïstisch teken*. Med. Ver. Naamk. XLI (1965), 1-81.

lend geweest zijn voor het wegvallen van het lidwoord in familienamen. Er kan wellicht worden opgeworpen, dat als aanspreekvorm toch eerder de voornaam in aanmerking komt. Welnu, naarmate toenames en familienamen ingeburgerd raakten, werden ze de gewone namen en kwamen ze ook voor vertrouwelijk en expressief gebruik in aanmerking. Ik meen te weten dat in volkse kringen de familienaam nu nog als aanspreking gebruikt wordt. Ook in oude teksten kwam een expressief gebruikte toenaam wel eens afzonderlijk voor. In een getuigenis voor de Kortrijkse vierschaar lezen we in 1410: Jhan de Reude vermeet hem dat Jhan van den Bussche slouch met eere tweekacter vorke... Hannekin Notebart seit dat *Busschart* slouch; Jhan van den Eede maect deelinge van eede Hannekin van den Steene dat hij hem seyde Hannekin ghi doet quaet ende naer vele quaet worden so staec *Steenkin* vors. Jhanne vors. in sijn hiesch (1).

We laten beneden een schema volgen, dat het gebruik (resp. het weglaten) van het lidwoord aangeeft in de Kortrijkse gemeenzame omgangstaal. Als naamcategorieën die hier in aanmerking komen, onderscheiden we: adjektief, metafoor (2), beroepsnaam en volksnaam. De tabel illustreert de aanwezigheid of het ontbreken van oppositieve vokatief-nominatief enerzijds en bijnaam (3)-familienaam anderzijds.

(1) F. DEBRABANDERE, *Aantekeningen uit de Kortrijkse antroponymie van omstreeks 1400. Med. Ver. Naamk. XXXIII* (1957), 11-12.

(2) Om dubbelzinnig gebruik van de term *bijnaam* te voorkomen, spreken we hier liever van metafoor.

(3) Hier gebruiken we de term *bijnaam* in de moderne betekenis van het woord, dus de naam die aan een individu naast en buiten zijn familienaam gegeven wordt.

VOKATIEF

	Adjektief	Metafoor	Beroepsnaam	Volksnaam
Bijnaam	witten, langen	vos	bakker	Hollander (1)
Familienaam	De Witte, De Langhe (2)	Vos	Backer	Brabander (1)

NOMINATIEF (3)

	de witten, de langen	den bosbeer (4)	den bakker	den Hollander
Bijnaam	de witten, de langen	den bosbeer (4)	den bakker	den Hollander
Familienaam	De Witte, De Langhe (2)	Vos	Backer	Brabander (5)

(1) Als voorbeeld van familienaam in de categorie volksnaam koos ik mijn eigen Fn., Debrabandere, omdat ik natuurlijk over de vorm van deze naam het best kan oordelen. Op de lagere school spraken de jongens elkaar vaak met de Fn. aan. Als voorbeeld van een gewone volksnaam als bijnaam koos ik liever *Hollander*, omdat de naam *Brabander* nu geen nationaliteitsbegrip meer dekt.

(2) Volgens LEYS, *Med. XXXVIII*, 22 en *Med. LI*, 30 heet ook *Debruine* in de volkstaal vaak *Bru(i)ne*. Dat de *i* tussen haakjes staat, wijst op monoftongische uitspraak en bijgevolg op een Westvlaams gebruik. Wegval van lidwoord bij een familienaam met adjektief is me evenwel in het Kortrijks onbekend. Dat wel een *De Caluwé* als *Caluwé* aangesproken of genoemd wordt, ligt natuurlijk hieraan, dat de naam als een Franse naam wordt opgevat en niet meer begrepen wordt. Ook *De Blare* kan tot *Blare* worden afgekort, omdat het adj. *blare* niet meer bekend is. Ook heette Jozef De Coene (Kortrijk 1875-1950) in de volksmond *Seppe Coene*; de arbeiders in zijn meubelfabriek werken „bij Coenens”. Dit is alleen mogelijk omdat het adj. *koen* in het dialect niet bestaat. „Hij werkt bij Wittens” (b.v. De Witte-Lietaer) is uitgesloten en onmogelijk. Als een *Dewitte* of *Debruyne* als *witte* of *bruine* werd aangesproken, zou deze aanspreking meteen haar propriaal karakter verliezen, en zou ze begrepen worden alsof gesproken werd tegen een witharige resp. een in het bruin geklede b.v.

(3) De nominatiefregel geldt ook voor de andere naamvallen.

(4) We gebruiken hier als voorbeeld een woord (bosbeer) dat alleen metaforisch kan worden gebruikt.

(5) Zelfs kan worden gezegd: „Hij is een (echte) Brabander”, d.w.z. „hij heeft alle kenmerken en karaktertrekken van een Debrabandere”. Ook in Brugge heet *De Jonckheere* in de wandeling *Jonckheere*: vgl. „hij heeft zijn meubels gekocht bij Jonckheerens”.

Benevens de diagonale overeenkomsten bemerken we dat er in beide schema's (vokatief en nominatief) telkens één geval uitzondering maakt, maar niet hetzelfde. In de vokatief hebben we in drie van de vier gevallen een artikel-loze vorm; alleen het adjektief heeft als Fn. nog het lidwoord, doordat deze adjektieven nog doorzichtig zijn: zonder lidwoord zou b.v. de Fn. *De Langhe* zijn propriaal karakter verliezen. Een klein mannetje dat *De Langhe* heet, kan onmogelijk met *Langen* worden aangesproken, behalve ironisch.

In de andere naamvallen horen we in de gemeenzame omgangstaal meestal wel het lidwoord, maar niet bij de Fn. geworden metafoor, BerN. en volksnaam. Daar is er dus wel een oppositie tussen „den bakker is daar (met het brood)” en „Backer is daar (met de melk b.v.)”, tussen „den bosbeer (1) is daar weer” en „Vos is daar weer”. Deze Fnn. klinken met lidwoord veel officiëler en onpersoonlijker en zonder lidwoord gemeenzamer en expressiever.

Er is evenwel geen oppositie tussen vok.-nom. bij de Fnn., maar wel bij de gewone bijnamen (vok. zonder, nom. met lidw.), omdat het lidwoord daar nog zijn functie heeft.

Anderzijds blijkt uit dit schema, dat het niet helemaal opgaat het wegvallen van het lidwoord volledig uit de oppositie Bijnaam-Familienaam te verklaren, aangezien deze oppositie bij de vokatief gewoon niet bestaat. Zowel een *bakker* als een *De Backer* kan met „bakker” worden aangesproken. Eens te meer blijkt de levende volkstaal zeer interessant te zijn, omdat de tendensen die daar werkzaam zijn, ons suggereren hoe de ontwikkeling zich vroeger kan hebben voorgedaan.

We kunnen samenvatten dat het wegvallen van het lidwoord langs twee wegen benaderd kan worden.

(1) Kortrijks *bosbeer*, bet. „ongemanierd, brutaal, lomp man”.

Een toenaam zonder lidwoord is een door verkorting gevormde vertrouwelijke naam, een expressieve vorm, die vaak heel dicht bij het augmentatief staat. Analoog hiermee is het verkorten van patroniemen en het weglaten van de *van*-aanloop bij herkomstnamen.

Het gebruik van de naam in de vokatief, als aanspreking, waar het lidwoord meestal wegvalt, kan het lidwoord in andere naamvallen helpen verdrijven.

* * *

Het is bijna zeker dat onze bronnen daarin niet de juiste toestand uit het verleden weerspiegelen. Beneden zal trouwens blijken, dat haast voor geen enkele categorie een vaste regel voor het gebruik van het lidwoord afgeleid kan worden. De dokumenten en de schrijftaal zijn nu eenmaal konservatiever van aard en geven liever de oorspronkelijke volledige, officiële of logische vorm weer. We mogen rustig aannemen dat meer dan één *De Backere* uit onze 14de-eeuwse bronnen ook toen al *Bakkere* genoemd werd, net zoals een in de dokumenten voorkomende *Denys*, *Adaems* of *Simoens* in de omgang *Nys*, *Daems* of *Moens* en een *Van der Beke* in werkelijkheid *Beke* of *Bekaert* hebben geheten.

I. Bijnamen (1)

1. Adjektieven.

de Bare, de Blare, de Bleeke, de Blonde, (de) Bonte, de Boude, de Breede, de Brune, (de) Dapper(e), de Deine, de Droghe, de Fort, de Fraye, de Gaye, de Ghee, de Grand(e), de Groete, de Haesteghe, de Harde, de Hoeghe, Dyserine,

(1) Hier gebruiken we de term bijnaam als naam van een van de vier categorieën van familienamen (toenamen).

de Jonghe, de Caelle, de Caluwe, de Coene, de Corte, de Courte, de Curte, de Langhe, de Leie, de Lettele, de Moye, de Oude, de Quade, de Quicke, de Rike, de Rode, de Sage, de Scoene, de Smalle, de Zwarte, de Taerwine, de Vadde, de Viercantte, de Vroede, de Weeldeghe, de Wilde, de Witte.

Er komen minder adjektieven voor zonder lidwoord. Het valt hier echter op dat de meeste onverbogen zijn. Misschien zijn de artikelloze, verbogen adjektieven gevallen waar het lidwoord achteraf is weggefallen. We kunnen veronderstellen dat de onverbogen adjektieven misschien wel nooit een lidwoord gehad hebben. Misschien ligt predikatief gebruik hieraan ten grondslag, zoals bij *Baervoet*, een woord dat alleen predikatief gebruikt kan worden.

Baervoet, Dobbel (1), Doove, Ghey (2), Lamsame, Lanc, Longhe, Loveric, Onghereet (3), Roukeloes, Sceel, Zorgheeloos, Trubbele.

Ook bij de Franse adjektieven zijn er vormen met en zonder lidwoord :

le Beel, le Blanc, le Blois, le Bon, le Noir, le Sage, le Sauvage.

Briffault, Hardis, Camus, Courtois, Viese.

Bijnamen met een suffix (*-aerd*, *-el*, *-in*) van een adjektief afgeleid hebben nooit een lidwoord; ze danken hun expressief karakter trouwens al aan het suffix :

Behaghelaert, Blankaerd, Dullaerd, Folaerd, Calewaert, Leyaerd, Loschaert, Raschaerd, Schellewaert, Snellaerd, Swankaerd, Viesart.

(1) Vgl. 1425 Jan de Dobble (F. DEBRABANDERE, *Kortrijkse persoonsnamen omstreeks 1400*, Tongeren, 1958, blz. 38).

(2) Vgl. de Gaye.

(3) Vgl. 1377 Jhan de Onghereede (RAK, Vierschaar 1367-80, f° 86 v°).

Blondeel, Bruneel, Rossiel.

Bontin, Stoutin.

2. *Metaforische bijnamen.*

a. *Diernamen.*

1. *Namen van viervoetige dieren.*

de Beere, de Berch, de Buc, de Bul, de Hase, (de) Hert, de Hont, tCalf, de Cat, de Cater, de Kemel, le Kien, Lours, de Mol, de Puut, de Ram, de Reude, de Rint, de Rode Vos, tZwin, tVole, de Vos, de Weer, de Wulf.

Eyscaep, Catrol, Colpaerd, Lam, Lupaert, Mottoen, Mule, Oye, Scaep, Seughen, Sorijs, Stier, Wesel.

Afleidingen (Geetin, Louvin, Voskin) en samenstellingen (Eyscaep, Colpaerd) komen zonder lidwoord voor.

2. *Vogelnamen.*

Bekude, Blauvoet, Cantecleer, Capoen, Cauwelin, Cockuut, Craeie, Mussche, Nachtegale, Odevare, Plouvier, Raven, Snipe, Trey, Valke, Werdenhane, Wildegans.

(de Duvere), de Hane, de Havec, de Cnuut, de Crane, de Mewe, de Pau, de Qualstere, de Rouc, (de) Vinke, de Voghele.

Ook hier komen samenstellingen (Werdenhane, Wildegans) en afleidingen zonder lidwoord voor.

3. *Visnamen.*

Grondelinc, Harinc, Hommaert, Crabbe, Loke, Palenc, Pladijs, Posch, Quinquette, Rijnvisch, Spierinc, Steure, Tinke, Witinc.

de Ael (Dael), (de) Baers, de Blicc, (de) Snouc, de Visch.

4. Insekten.

Crekel, Crickelion, Miere, Vlieghe.
de Bie, de Sprinkel, de Worem.

b. Lichaamsdelen.

Baerd, Bollekin, Bontoeghe, Brunbolle, Bundervoet, Duumkin, Gargate, Gole, Hoeft, Hoendercrop, Caelbaert, Knie, Loedinbuc, Loesbaerd, Meelbaerd, Mond, Mule, Nose, Paendervoet, Pise, Robaert, Scaepshoef, Seinkel, Steenbaert, Tand, Voet, Voghelbeen, Wittebolle, Wittehoir, Witteneus.

(de) Bac, (de) Bec, (de) Buuc, de Cul, de Pinkel, de Trulle, (de) Wade.

c. Kleding.

Albe, Brouc, Hardehose, Cammelin, Capeel, Caproen, Caucement, Palster, Plume, Stivael.
de Hoed, de Cotte.

d. Planten, Kruiden.

Aerwete, Aredic, (Barnage), Duust, Gingebere, Heedric, Keest, Malteghaes, Merradic, Naert, Note, Rogge, Spise, Sprute, Violen, Vitse, Wicke, Wickebone.
de Zeewere.

e. Spijs, drank.

Blancmengier, Gatelin, Cokelin, Couke, Crakelinc, Noenbroet, Pancouke, Pasteel, Rijnschaerd, Spise, Struve, Vlade, Volaert, Wastel, Wei, Witbroet, (Wittebolle).
de Bru, de Bunete, de Noel.

Ook de bijnamen die een abstractum aanduiden, een spel, een gewicht, een maat, of muntnamen komen haast alle zonder lidwoord voor.

Uit vergelijking van bovenstaande categorieën blijkt al, dat de bijnamen makkelijker een lidwoord kunnen krijgen, naarmate ze metaforisch gebruikt kunnen worden. Zo is het te verklaren, dat de namen in de laatstgenoemde categorieën (4/ b-d) zo goed als nooit een lidwoord krijgen. Veel van die namen staan trouwens al heel dicht bij de beroepsbijnamen. Bij de diernamen moet er rekening mee worden gehouden, dat heel wat bijnamen uit huisnamen te verklaren zijn. Het valt op dat de gevallen met lidwoord in de meerderheid zijn bij de namen van viervoetige dieren, maar in de minderheid bij vogel- en visnamen. Precies die diernamen die makkelijk overdrachtelijk kunnen worden gebruikt, krijgen dus een lidwoord. Het is wel niet toevallig dat juist namen als *de Hane*, *de Pau*, *de Voghele*, *de Snouc*, *de Visch*, die zich licht tot metaforisch gebruik lenen, een lidwoord hebben.

3. Beroepsbijnamen.

Atente, (de) Bake, Balke, de Bane, Banne, de Banst, Bantezeel, Bast, Belle, Biese, (de) Bic(ke), Blauvoet, (le) Bloc, Boterpot, Breidel, Bulget, Buldeel, Burze, Buse ... enz...

De beroepsbijnamen komen haast altijd zonder lidwoord voor.

4. Persoonsnamen.

de Abt, de Ballinc, de Bastaert, de Bisscop, de Borghere, de Dammere, de Dorpere, de Drael, de Draselare, de Druut, de Eselbisscop, de Frere, de Gast, de Gheldere, de Goec, de Heere, de Heymelare, de Hermite, de Huushere, de Huusman, de Ingehele, de Jonghe, tKint, de Cloet, de Conde, de Lay, de Man, le Paume, de Poerter, de

Powetere, de Prince, de Zwene, de Tuc, de Vraet, de Weer, de Wert, de Wickere.

Amijs, Baes, Bibau, Blideman, Boetelin, Bollaerd, Bourgois, Damelette, Dievel, Druwaerd, Duerloet, Dukere, Dullaerd, Ervelin, Escarpieel, Forin, Ghisel, Giselare, Goedgebeur, Grave Hapkin, Hardeel, Heedin, Heerkin, Hornaerd, Capoen, Cardenael, Key, Kempe, Kerstinman, Coernaerd, Compais, Cornuweel, Laekaert, Manceps, Masier, Minne, Neerinc, Nieulaet, Payen, Palmaert, Peelgrim, Pillin, Scade, Scadelin, Scelpin, Stradier, Troest, Tucman, Veynoet, Veltoen.

De persoonsnamen lijken dus vaker zonder dan met lidwoord voor te komen. We moeten er hier echter rekening mee houden, dat onder de artikelloze vormen lang niet alle namen ontegensprekelijk persoonsnamen zijn. Namen als Duerloet, Hardeel, Capoen, Key, Cornuweel, Minne, Neerinc, Troest kunnen ook anders worden verklaard. Verder komen hier heel wat namen voor met een afleidingssuffix, die uiteraard nooit een lidwoord krijgen.

II. Beroepsnamen

Appelcopere, de Baerdmakere, de Backere, Beeldmakere, de Blasere, de Bleekere, Bloetlatere, de Bode, de Boemere, Bollaerd, Bolleghier, Bossier, Bouchier, de Bouvere, de Braemsnidere, de Brauwere, de Breidere, de Broetbackere, de Broukere, de Buckere, de Burzemakere, de Busere, de Busscere, de Deckere, de Deurwaerdere, le Dobbelere, de Draiere, enz.

Haast alle beroepsnamen hebben een lidwoord; ze zijn trouwens persoonsnamen of nomina agentis op *-aar* of *-er*. Appelcopere en Beeldmakere mogen ons evenwel niet misleiden; ze komen nl. als tweede toenaam voor (zie

boven). Beeldmakere staat bovendien in een Latijnse tekst.

Speciale aandacht verdienen de beroepsnamen op *-man*:

Boterman, Caesman, (Coerneman, Meuleman, Mitseman, Poertman), Runneman, Scoenman, Scotelman, Spielman, Sporeman, (Strateman), Voleman, Wagheman, Woukerman.

de Amman, de Calcman, de Coeman, de Merman, de Mersman, de Temmerman.

Hier merken we weer hetzelfde verschijnsel op, dat namen op suffix geen lidwoord krijgen. In enkele zeer gebruikelijke beroepsnamen wordt *-man* niet als een suffix aangevoeld; deze namen hebben daarom een lidwoord. Een „temmerman” is eigenlijk een „man die timmert”. Dit werd ook al opgemerkt door LINDEMANS (1); hij noemt trouwens bijna dezelfde voorbeelden; de Cooman, de Meersman, de Temmerman, de Veerman.

* * *

Uit het bovenstaande blijkt, dat het moeilijk is om een algemene regel op te stellen. Haast in elke categorie lopen de artikelloze vormen en de namen met lidwoord door elkaar. Het gebruik of het ontbreken van het lidwoord kan daarom maar zelden als criterium gebruikt worden, om een naam tot een bepaalde categorie te rekenen of om een verklaring uit te sluiten.

Toch zijn er enkele tendensen. De beroepsnamen en namen van personen hebben normaal een lidwoord. Onder de metaforische bijnamen hebben alleen de namen van

(1) J. LINDEMANS, *Med. Ver. Naamk.* XXIII (1947), 17.

grotere dieren een lichte voorkeur voor het lidwoord ; de vogel- en visnamen daarentegen verkiezen de artikelloze vorm. Namen van lichaamsdelen, van kleren, planten, spijzen krijgen haast nooit een lidwoord, net als de beroepsbijnamen. Abstracta, zinwoorden en vlevormen kunnen het lidwoord best missen.

Brugge.

Westvlaams bezong, bezow

door M. HOEBEKE

In westelijk Vlaanderen bestaat voor een dubbele vlasschoof nog steeds de benaming *bezong* en *bezow*. Hoewel de vlasteelt en -nijverheid er in de laatste tijd wel is teruggelopen, komt het woord nog voor in de dialecten van het Leieland.

Vermeldingen van deze woorden (of woordvormen?) kan men vinden bij De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*, Gent, 1892, en bij een aantal auteurs die over vlassbewerking en vlasserij geschreven hebben.

De Bo kent (110) : „*bezong* : m., mv. *bezongen*, vklw. *bezongsken*, klemtoon op *zong*. Zie *bezouw*”, en verder ook het werkwoord *bezongen*, met verwijzing naar *bezouwen*. Onder het lemma *bezouw* (wvl. *bezow*) m., mv. *bezouwen* (t.a.p. 111) geeft hij dan ook de betekenis : „Een groote bondel van twee of vier waterbooten rauw vlas, top en aars opeen geleid en met twee of drie banden samen gebonden om in eene benne te rooten te steken, fr. *bonjeau*, *boujeau*. Het vlas in bezouwen binden. De bezouwen uit het water trekken”. We krijgen hier dus de betekenis, de beschrijving, enkele voorbeelden van gebruik, en zelfs een etymologie. Bovendien geeft De Bo ook nog een paar andere vormen : *Bezong* en *Bosjong*. Naar aanleiding van het werkwoord *bezouwen*, waarbij de auteur verwijst naar westvlaams *bezouwen* en voor de uitspraak naar *Au*, kunnen we ons ook een idee vormen van de door De Bo bedoelde klankvorm. Het blijkt dat *bezouw*, *bezouwen* normaliseringen zijn voor *bezow* en *bezouwen*, waarin -ow staat